

Lode Wils, *De Messias van Vlaanderen. Frans van Cauwelaert 1880-1910*, Antwerpen-Baarn, Hadewijch, 1998, 180 p.

Ondanks de pioniersarbeid die vooral Reginald De Schryver en zijn studente Mia Van Mechelen hebben geleverd voor de studie van het leven en het werk van Frans Van Cauwelaert, ontbrak tot nu toe een biografie van de staatsman, die als weinig anderen zijn stempel heeft gedrukt op de ontvoogding van Vlaanderen en daarmee op de geschiedenis van België in de eerste helft van deze eeuw. Ruim tien jaar geleden heeft Lode Wils de opdracht tot het schrijven daarvan aanvaard, en met het hier te bespreken boek legt hij het eerste deel van zijn arbeid voor: het levensverhaal van de jonge Van Cauwelaert, tot aan zijn intrede in de politiek in 1910. De periode dus, die Rob Roemans en Hilda Van Assche in hun nog steeds bruikbare ‘Vlaamse pocket’ van 1963 – *“een levensbeeld gevestigd op persoonlijke getuigenissen en eigen werk”* – de ‘vormingsjaren’ noemden, maar die tevens reeds een niet aflatende activiteit op het gebied van de Vlaamse (studenten)beweging inhield.

Het boek is verdeeld in dertien, niet al te lange hoofdstukken, veelal nog eens onderverdeeld in korte subkapitteltjes, waardoor de draad van het verhaal perfect te volgen is. De opeenvolgende stadia van Van Cauwelaerts boordevol gevulde

leven waren Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (het geboortedorp), Hoogstraten (het Klein Seminarie), Leuven (het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte), Leipzig en München (de voortgezette studie in de experimentele psychologie), Freiburg/Fribourg (het kortstondig professoraat), opnieuw Leuven (studie in de rechten) en Antwerpen (de onverwacht snelle intrede in de partijpolitiek), met als een rode draad daardoorheen de ononderbroken inzet voor de vlaamsgezinde actie onder de studenten en in het katholieke verenigingsleven. Want Van Cauwelaert wist al heel vroeg wat hij wilde worden – indien het had gekund, via de weg van een professoraat in het buitenland of in België zelf: “*de leider (...) die de Vlaamse beweging naar de voltooiing zou voeren*” (p. 148). Hoogleraar wilde hij worden, “*niet om aan wetenschap te doen, maar om de Vlaamse jeugd en de Vlaamse beweging in haar geheel te kunnen leiden*” (p. 123). In dit zendingsbewustzijn werd hij gediend door een in zijn tijd nauwelijks geëvenaard redenaarstalent, dat hem in staat stelde zowel kleine studiegroepen als massabijeenkomsten te enthousiasmeren; reeds in 1908 verscheen een eerste reeks *Verhandelingen en voordrachten*, een boek van 164 bladzijden, dat vijfmaal zou worden herdrukt en voor de toenmalige katholieke studentengeneraties als een soort bijbel gold.

Wils volgt de ontwikkelingsgang van Van Cauwelaert op de voet, citeert uitvoerig uit de uitgegeven en onuitgegeven briefwisseling en verzwijgt niet dat Van Cauwelaert véél, soms héél veel aan het nagestreefde levensdoel ondergeschikt maakte. Zijn haast om in het Zwitserse Freiburg/Fribourg tot hoogleraar te worden benoemd, zonder dat hij daartoe over de nodige academische en wetenschappelijke kwalificaties beschikte, deden hem zijn beschermheer Désiré Mercier – aanvankelijk president van het Leuvense Institut Supérieur de Philosophie, daarna aartsbisschop van Mechelen – zowel naar de mond praten als bruuskeren. Een radicaler man als de Antwerpse onderpastoor Frans Drijvers, medeoprichter van het tijdschrift *De Student*, beschouwde hem als een stroman van de prelaat en beschuldigde hem ervan, “*door zijn valse gematigdheid verdeeldheid en verslapping*” (p. 131) te zaaien. Toen de invoering van Nederlandstalige vakantiecursussen aan de Leuvense universiteit (de huidige Vliebergh-Sencie-Leergangen) doorgedrukt moest worden, schreef Van Cauwelaert aan Mercier: “*Je ne doute point que la création de ces cours, avec l’assentiment de l’Épiscopat, n’exerce sur l’esprit de soumission des Flamands la meilleure influence*” (p. 126), in een poging om aldus zowel zijn persoonlijke ambities te redden als het nobele doel uit de brand te slepen; toen hij in het tijdschrift *Hooger Leven*, nog steeds *ad usum Delphini*, dezelfde houding aannam, rekende het tijdschrift *De Vlaamsche Wacht* hem, zonder hem met naam te noemen, tot de “*geschoren leeuwen*” (p. 126). Het was een verwijt, zegt Wils, dat Van Cauwelaert zijn leven lang zou moeten horen, omdat “*de eeuwige kwestie van het haalbare als keerzijde heeft dat er steeds weer roepers zijn die de strijd bemoeilijken*” (p. 127).

Bemoeilijken of vooruithelpen, dat is natuurlijk de vraag. Bemoeilijken en/of vooruithelpen, dat is misschien de juiste conclusie voor wie de dialectiek van de geschiedenis voldoende ernstig neemt.

De zoëven geciteerde zin is symptomatisch voor de gedecideerdheid waarmee Wils ingewikkelde historische processen te lijf gaat en voor de benijdenswaardige vanzelfsprekendheid waarmee hij de uitkomsten van zijn onderzoek als de enige geldige naar voren schuift. Dit boek, over de eerste dertig levensjaren van de latere politicus Van Cauwelaert, geeft daar in het algemeen minder aanleiding toe. Activisten en Groot-Nederlanders zijn nog niet aan de horizon te bespeuren, behalve heel even Lodewijk Dosfel, wiens activistisch engagement gereduceerd wordt tot een noodsprong ingevolge Duitse chantage (p. 168), toch wel weer een weinig genuanceerd oordeel over een complexe figuur als de auteur van het *Katholiek Activistisch Verweerschrift* (“*Wie heeft gelijk? De vraag is onoplosbaar.*” L. DOSFEL, [...], eerste uitgave, 1918, p. 32; tweede uitgave, s.d., p. 76). De term ‘fascisme’ valt in dit boek, dat tot 1910 loopt, nog maar éénmaal (p. 53), maar het is te verwachten dat hij in een volgend deel niet van de lucht zal zijn. Daarentegen wordt, met name in een m.i. weinig functioneel vijfde hoofdstuk, nog eens een panorama van de Vlaamse beweging in de negentiende eeuw geschetst, zoals Wils dat in een reeks van vroegere werken heeft geboetseerd, d.w.z. met de volle nadruk op het ‘Belgisch’ karakter van de beginnende Vlaamse beweging, de prestaties van de katholieke verkozenen des volks, het bekrompen-flamingantische karakter van het daensisme en dies meer. Maar een geoefend Wils-lezer leest daar vlot overheen, om even verder de rode draad van het boeiende levensverhaal van Van Cauwelaert weer op te nemen.

Want, zoals gezegd: deze biografie is een voortreffelijk werkstuk. Wie de jonge Van Cauwelaert wil leren kennen, met al het licht dat op hem viel en van hem uitstraalde, maar ook met de schaduwzijden die zeer begaafden meer dan anderen bedreigen, zal hier voor de volle honderd procent aan zijn trekken komen. Met dit boek is dan ook, volgens de geijkte formule, een belangrijke lacune in onze historiografie, althans partieel, op uitmuntende wijze opgevuld.

LUDO SIMONS
RUDOLFSTRAAT 45, B-2018 ANTWERPEN